

**XALQARO MOLIYA MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI
TEKNOLOGIYALARNI QO‘LLASH : O‘ZBEKISTONDA GLOBAL RAQAMLI MOLIYA
STANDARTLARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI VA KAMCHILIKLARI.**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10426146>

Mirzohamdor Abdurasul Ravshan o‘g‘li

Toshkent Moliya Instituti, HBA-65 guruh.

Ilmiy rahbar: Raxmedova Madinaxon Nusrat qizi

Toshkent Moliya instituti

“korporativ moliya va qimmatli qog‘ozlar kafedrasini” dotsenti, PhD

Hech kimga sir emaski bugungi axborot asrida dunyo hamjamiyatida moliya tizimi barqarorligini ta‘minlashda raqamli texnologiyalarning ahamiyati sezilarli darajada oshib bormoqda . Raqamli texnologiyalarni amalga tatbiq etilishi bilan yaratilayotgan keng imkoniyatlar barqaror rivojlanish yo‘lida dastak vazifasini bajarmoqda . Raqamlashtirish ko‘plab sohalarda keng imkoniyatlar ko‘lamini yaratadi. Bu bilan esa yangi aloqalar va hamkorliklar , xizmat ko‘rsatishni takomillashtirilish , sun‘iy intellekt orqali vazifalarni avtomatlashtirish hamda platformalar va yangi biznes rejalarning paydo bo‘lishi orqali iqtisodiyotning tarkibiy o‘zgarishiga erishish mumkin . Bu omillar bilan samaradorlikni va daromadni oshirish , savdo va boshqa ko‘pgina sohalarni yuksaltirish ko‘zda tutiladi . O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta‘kidlaganidek “ Raqamli iqtisodiyotsiz mamlakat iqtisodiyotining kelajagi yo‘q ” .

Raqamli texnologiyalar xalqaro moliyaviy munosabatlar rivojini turli yo‘llar bilan inqilob qilib , samaradorlik, xavfsizlik va foydalanish imkoniyatlarini sezilarli darajada oshirdi . Quyida bularning ba‘zilarini sanab o‘tamiz :

Birinchiidan : Raqamli texnologiyalar xalqaro to‘lovlarni amalga oshirish jarayomnini soddalashtirdi va tezlashtirdi . Masalan, blokcheyn texnologiyasi xavfsiz va shaffof transchegaraviy operatsiyalarni amalga oshirish imkonini berdi , fintech yechimlari esa xarajatlarni kamaytirdi va pul o‘tkazmalari tezligini oshirdi .

Ikkinchiidan : Virtual banklar va raqamli moliyaviy xizmatlarning yuksalishi jismoniy shaxslar va korxonalar uchun xalqaro bank xizmatlaridan foydalanishni osonlashtirdi . Ushbu raqamli banklar transchegaraviy operatsiyalar uchun bir qator moliyaviy mahsulotlar va xizmatlarni taklif qiladi , ko‘pincha kamroq to‘lovlar va qulay interfeyslar.

Uchinchiidan : Raqamli platformalar jismoniy shaxslar va muassasalarga real vaqt rejimida bozor ma‘lumotlari, ilg‘or savdo vositalari va avtomatlashtirilgan savdo algoritmlariga kirishni ta‘minlash orqali valyuta bozorini o‘zgartirdi. Bu valyuta bozoriga kirishni demokratlashtirdi va xalqaro valyuta almashinuvini osonlashtirdi.

To‘rtinchiidan : Savdo hujjatlari, ta‘minot zanjiri moliyasi va savdo kreditlarini sug‘urtalash uchun shaffof va samarali echimlarni taqdim etish orqali savdoni

Raqamlashtirish yo'nalishlari	O'ziga xos jihatlari	Mamlakatlar
Milliy innovatsion tizimlar tarkibini raqamli optimallashtirish	Innovatsiyalar sohasida boshqaruv va rejalashtirish davlat tizimini optimallashtirish	Yaponiya, Norvegiya, Hindiston, Chili
	Fan va innovatsion sohalarni davlat tomonidan moliyalashtirilishini optimallashtirish	AQSH, Fransiya, Buyuk Britaniya, Daniya, Norvegiya, Shvetsiya, Tayvan, Avstraliya
	Fundamental tadqiqotlarni rivojlantirish	Buyuk Britaniya, Shvetsiya, Sloveniya
Mamlakat ichida fan (universitetlar) va biznesning raqamli ixtisoslashishini qo'llab-quvvatlash	Universitetlar va korporatsiyalarning simmetrik yaqinlashuvini kuchaytirish	AQSH, Finlyandiya
	Raqamli innovatsiyalar sohasiga davlat tomonidan yirik mablag'lar ajratish va milliy xususiy kapitalni jalb etish	Isroil, Finlyandiya
	Moliya sohasida xorijiy kapitalarni jalb etish orqali xususiy sektorning innovatsion faolligini rag'batlantirish	Buyuk Britaniya, Irlandiya, Xitoy, Koreya, Malayziya, Indiya , Isroil
	Ilmiy sektorning raqamli innovatsion tashabbuskorligini qo'llab-quvvatlash	Germaniya, Yaponiya, Yangi Zelandiya, Daniya
Xalqaro raqamli moliyalashtirish tarmog'iga integratsiyalashish	Kompleks integratsiya	Finlyandiya, Isroil, Niderlandiya, Xitoy
	Texnologik ixtisoslashuv	Koreya, Malayziya, Singapur, Tayvan, Hindiston
Ichki innovatsion tarmoqlarni raqamli rivojlantirish	Innovatsiyalar sohasida raqamli aloqalar o'rnatish uchun alohida shart-sharoitlar yaratish	AQSH, Norvegiya, Irlandiya
	Mahalliy mintaqalar tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash	Fransiya, Germaniya, Finlyandiya

moliyalashtirishni osonlashtirish uchun raqamli platformalardan foydalanilmoqda. Ushbu texnologiyalar xalqaro savdo operatsiyalarini soddalashtiradi va transchegaraviy savdo bilan bog'liq ma'muriy yukni kamaytiradi.

Beshinchidan : Raqamli texnologiyalar xalqaro moliyaviy munosabatlardagi tartibga solish murakkabliklarini bartaraf etish uchun foydalanilmoqda. RegTech (Regulatory Technology)yechimlari muvofiqlik jarayonlarini avtomatlashtiradi, tartibga soluvchi hisobotlarni osonlashtiradi va xalqaro moliyaviy qoidalarga rioya qilishni ta'minlaydi, shu bilan shaffoflikni oshiradi va muvofiqlik xarajatlarini kamaytiradi.

Davlat boshqaruvi organlarini moliyalashtirish jarayonlarini raqamlashtirish texnologiyalari asosida tashkil qilish va uni yanada takomillashtirish turli usullar orqali amalga oshiriladi (1-jadval).

1-jadval

Jahon bo'yicha Davlat boshqaruvi organlarini moliyalashtirish jarayonlarini raqamlashtirishning asosiy yo'nalishlari tahlili

Umuman olganda, xalqaro moliyaviy munosabatlarni rivojlantirishda raqamli texnologiyalarni qo'llash samaradorlikni oshiradi, xarajatlarni qisqartiradi va moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiradi, natijada moliya globallasuvi va xalqaro iqtisodiy integratsiyaga hissa qo'shadi. Shu bilan birgalikda yurtimizda ham global

raqamli moliyaviy standartlarning joriy etilishi mamlakat moliya tizimi va iqtisodiyoti uchun ko'plab imkoniyatlar va imtiyozlarni taqdim etadi. Masalan , Global raqamli moliyaviy standartlarni qo'llash O'zbekiston va boshqa mamlakatlar moliyaviy infratuzilmasi o'rtasidagi o'zaro hamkorlikni kuchaytiradi. Bu transchegaraviy tranzaksiyalarni soddalashtiradi, xalqaro moliyaviy xizmatlardan foydalanishni yaxshilaydi va global to'lov tizimlari bilan uzluksiz integratsiyani osonlashtiradi, xalqaro savdo va investitsiyalarni rag'batlantiradi. Global raqamli moliyaviy standartlarga rioya qilish O'zbekiston biznes va moliya institutlarining xalqaro bozorlarga chiqishi, xorijiy sarmoyalarni jalb qilish va jahon savdosida ishtirok etishini osonlashtiradi. Standartlashtirilgan raqamli moliyaviy amaliyotlar mamlakatning xalqaro hamkorlar uchun ishonchliligi va jozibadorligini oshiradi. Bu standartlarni qabul qilish O'zbekistonda moliyaviy savodxonlikni rivojlantirishga qaratilgan sa'y-harakatlarni qo'llab-quvvatlashi mumkin. Standartlashtirilgan raqamli to'lov tizimlari va moliyaviy texnologiyalar bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirishi, ichki moliyaviy operatsiyalar samaradorligini oshirishi va xizmat ko'rsatilmayotgan aholining rasmiy moliya tizimiga integratsiyalashuvini osonlashtirishi mumkin. Shu bilan birga bu standartlarni qo'llash O'zbekistonga o'z me'yoriy-huquqiy bazalarini xalqaro me'yorlar va yo'riqnomalar bilan muvofiqlashtirish, shaffoflik, xavfsizlik va ilg'or jahon amaliyotiga muvofiqlikni oshirish imkonini beradi. Ushbu muvofiqlashtirish mamlakatning ishonchli va muvofiq moliyaviy tashkilot sifatidagi obro'sini oshirishi mumkin, bu esa potentsial ravishda xalqaro investitsiyalar va sherikliklarni jalb qilishi mumkin.

Ta'kidlash joizki O'zbekistonda global raqamli moliyaviy standartlarni joriy etishning ko'plab afzalliklari mavjud bo'lsa-da, potentsial kamchiliklar va muammolar ham mavjud. Masalan, Global raqamli moliyaviy standartlarni joriy qilish ko'pincha texnologik infratuzilma, xavfsizlik tizimlari va xodimlarni o'qitishga katta sarmoyalarni talab qiladi. Bu dastlabki moliyaviy xarajatlar, ayniqsa O'zbekistondagi kichikroq moliyaviy institutlar va startaplar uchun katta yuk bo'lishi mumkin. Jahon standartlarga rioya qilish odatda keng doiradagi xalqaro qoidalar va hisobot talablariga rioya qilishni talab qiladi. Bu O'zbekiston moliya institutlari uchun ma'muriy yuklarni va muvofiqlik xarajatlarini oshirishi va mavjud qonunchilik va me'yoriy bazalarga tuzatishlar kiritishni talab qilishi mumkin. Global raqamli moliyaviy standartlarga o'tish O'zbekistondagi mavjud eski moliyaviy tizimlarga sezilarli yangilanishlarni talab qilishi mumkin, bu esa operatsion uzilishlar, texnik muammolar va potentsial uzilishlarga olib kelishi mumkin. Shu bilan birga global standartlarni qo'llash ma'lumotlar maxfiyligi va suvereniteti bilan bog'liq xavotirlarni keltirib chiqarishi mumkin. Moliyaviy ma'lumotlarni xalqaro tizimlar bilan almashish va ma'lumotlarni himoya qilish va moliyaviy ma'lumotlar ustidan mahalliy nazorat uchun potentsial ta'sirlardan qo'rqish bo'lishi mumkin.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki ushbu kamchiliklarni yumshatish uchun O'zbekiston global raqamli moliyaviy standartlarni qabul qilish bo'yicha bosqichma-bosqich yondashuvni qo'llashi mumkin, bu esa buzilishlarni minimallashtiradigan va xarajatlarni samarali boshqaradigan tizimga bosqichma-bosqich o'tish imkonini beradi. Bundan

tashqari, mamlakat global standartlarni qabul qilish milliy manfaatlar va tartibga solish talablariga muvofiqligini ta'minlash uchun ikki tomonlama yoki ko'p tomonlama kelishuvlar bo'yicha muzokaralar olib borishi mumkin. Bu imkoniyatlarni ro'yobga chiqarish uchun O'zbekiston davlat idoralari, nazorat qiluvchi organlar, moliya institutlari va texnologiya provayderlarini jalb qilgan holda hamkorlikda harakat qilishi kerak. Ushbu sa'y-harakatlar qo'llab-quvvatlovchi tartibga solish muhitini yaratish, infratuzilmaga sarmoya kiritish, raqamli savodxonlikni oshirish va global raqamli moliyaviy standartlarni qabul qilish uchun davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirishni o'z ichiga oladi.

Demak, afzallik va kamchiliklarni muvozanatlashtirgan holda, O'zbekiston global raqamli moliyaviy standartlarni qabul qilishga mamlakat moliyaviy ekotizimining o'ziga xos ehtiyojlari va sharoitlariga javob beradigan kompleks strategiya bilan yondashishi maqsadga muvofiqdir .

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI :

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori 2020.04.28/ "Raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni keng joriy etish chora tadbirlari to'g'risida".
2. "O'zbekiston statistika axborotnomasi" ilmiy elektron jurnali . 2022-yil. 1-son .
3. "Raqamli iqtisodiyot asoslari". Muallif . Ayupov R.H. ;2019-yil
4. Nikolas Negroponte. "Being digital" kitobi.
5. Khairullaevich I. T. The Possibilities of Using Digital Technologies in the Financial, Banking and Tax System in Uzbekistan //Texas Journal of Multidisciplinary Studies. – 2023. – T. 20. – C.
6. Khairullaevich I. T. PROBLEMS OF FINANCING GENERAL SECONDARY EDUCATION IN THE CONDITIONS OF DEVELOPING INNOVATIVE ECONOMY IN UZBEKISTAN //MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH. – 2023. – T. 2. – №. 23. – C. 376-379.
7. Aminova N. U. Development of foreign economic activities in the republic of uzbekistan through attracting foreign investment //Asian Journal of Multidimensional Research. – 2021. – T. 10. – №. 8. – C. 216-221.
8. Aminova N. U. Q., Zuhurova M. S. Q., Tulagankhujaeva I. S. Q. INVESTMENT PROCESS AND INVESTMENT POLICY //Science and Education. – 2021. – T. 2. – №. 2. – C. 219-225.
9. Xayrulla o'g'li I. T. BANK-MOLIYA TIZIMINI ISLOH QILISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI //MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH. – 2023. – T. 2. – №. 23. – C. 372-375.
10. Xayrulla o'g'li I. T. DAVLAT SEKTORIDA ASOSIY FONDLAR HISOBI VA NAZORATINING XORIJIY TAJRIBALARI //THEORY AND ANALYTICAL ASPECTS OF RECENT RESEARCH. – 2023. – T. 2. – №. 15. – C. 244-247.

11. Madinakhon R. Analysis of prerequisites for issuing eurobonds by Uzbek issuers //International Journal of Marketing and Technology. – 2021. – T. 11. – №. 10. – C. 35-42.
12. Rakhmedova M. ADVANTAGES OF USE OF EUROBONDS //International Finance and Accounting. – 2020. – T. 2020. – №. 5. – C. 15.
13. Shavkatov N., Rakhmedova M., Bozorov U. ISSUES OF ATTRACTING THE PRIVATE SECTOR IN PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP THROUGH INFRASTRUCTURE BONDS //International Finance and Accounting. – 2021. – T. 2021. – №. 1. – C. 23.